Ռուդոլֆ Խաչատրյան. Նատյուրմորտ շշերով (1981)

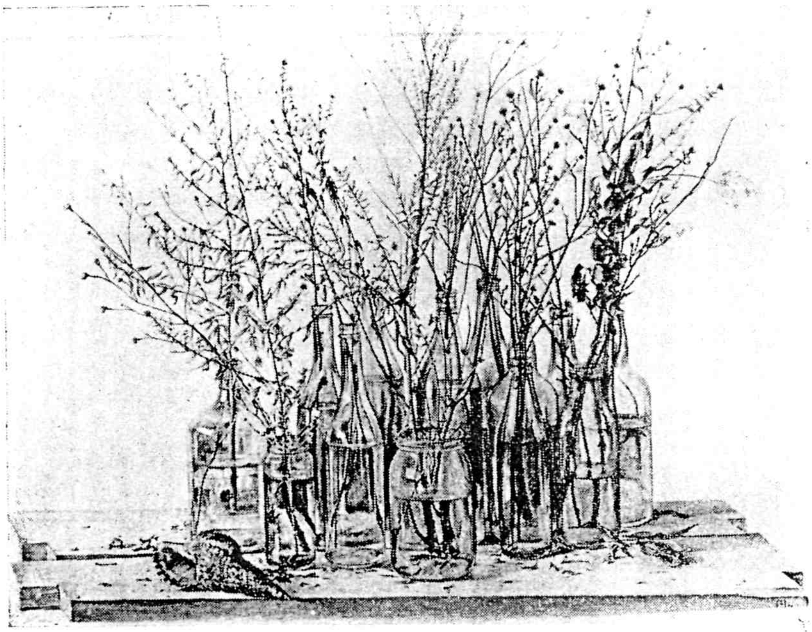

սնվում է անցյալ դարերի փորձով: Հին վարպետների վեհաշուք կերտվածքները ոգեշնչել և մինչև այսօր էլ ոգեշնչում են նրան: Բայց եթե ժամանակակից նկարիչների մեծամասնությանը բնորոշ է նորի որոնման հախուռն տենչը, ապա Խաչատրյանի համար ավելի բնութագրական է արվեստի զարգացման պատմության վրա հիմնված գեղագիտական իդեալների կայունությունը: Դա արտահայտվում է ստեղծագործական ինչպես ներքին կառուցվածքում, այնպես էլ արտաքին տեսանելի դրսևորումներում: Այսպես, ժամանակների կապը ցույց տալու նպատակով նա իր կերպարներին զգեստավորում է հին ժամանակների տարազներով. դրանով նկարիչը, կարծես, ցանկանում է համոզել, թե մարդու էությունը դարերի ընթացքում, ի վերջո, նույնն է մնում: Բացի այդ, հին տարազներն այդ ստեղծագործություններին որոշակի դեկորատիվ էֆեկտ են հաղորդում:

Խաչատրյանի նուրբ դասական գծանկարը հեռու է սենտիմենտալ-ռոմանտիկական տարտամ անորոշությունից: Հստակ գծագրված մանրամասները ամենևին էլ չեն խախտում ստեղծագործության ընդհանուր համաչափությունն ու ներդաշնակությունը, քանի որ դրանք ենթարկվում են հիմնական գաղափարին, և ցանկացած բնույթի դեպքում էլ կերպարները մնում են ամբողջական ու օրգանական: Խաչատրյանի գեղագիտական հայացքների կայունությունը, հստակ մշակված

Ռուդոլֆ Խաչատրյան. Կանացի դիմանկար (1981)

ձեռագիրը և ինքնօրինակ ձիրքը նրան հնարավորություն տվեցին դառնալու հայ անվանի նկարիչներից մեկը։ Նրա վաղ շրջանի ստեղծագործություններից անմոռանալի են Արու-Լալա Մահարու հիասքանչ դիմանկարը, «Ուսանողուհու» քընքուշ ու մաքուր դիմանկարը, լեզվաբան Մելքումյանի նուրբ թախիծով լի դիմանկարը, և, վերջապես, «Իգիթյանի դիմանկարը»։

Խաչատրյանի առաջին ցուցահանդեսից հետո երեք տարի է անցել, և ահա մի նոր ցուցահանդես, այս անգամ արդեն Ժամանակակից արվեստի թանգարանում, որտեղ արվեստագետը ներկայանում է բոլորովին նոր որակ ձեռք բերած։ Ոչ, նա չի դավաճանել իր սկզբունքներին, իր գեղարվեստական հավատամքին ու իդեալին։ Արվեստասերին վերստին ցնցում են նկարչի կատարողական վիրտուոզ տեխնիկան, նրա ստեղծած կերպարները՝ լի հոգևոր կատարելությամբ, ներքին հմայքով։ Դրանք դարձյալ իր ժամանակակիցների՝ մեծ մասամբ արվեստի մարդկանց, իր բարեկամների ու մերձավորների դիմանկարներն են. դերասանուհի Մակսակովա, ռեժիսոր Ռյազանով, դերասան Մսրյան։ Այստեղ էլ է նա հավատարիմ դասական գծանկարի գեղագիտական սկզբունքներին և նույնիսկ իր նորարարության մեջ դիմում է անցյալին՝ XX դարում վերածնելով լևկասի հինավուրց տեխնիկան։ Այդ հանիրավի մոռացության մատնված տեխնիկային, որ մեծ չափով օգտագործում էին Վերածննդի մեծ նկարիչները։ Խաչատրյանը մոռացությունից ոչ միայն դուրս բերեց, այլև նոր որակ հաղորդեց աշխատելու այդ եղանակին։ Սրանում է Ռուդոլֆ Խաչատրյանի նորարարությունը, որը և արժանի հաջողություն և ճանաչում բերեց նրան։

Խաչատրյանի նոր աշխատանքները հներից շահեկանորեն տարբերվում են նրանով, որ մեծ խորություն են հաղորդում լևկասե ֆոնին և ստեղծում պատկերի արտաժամանակայնության պատրանք։ Լևկասի անհարթ մակերեսը չեզոք սպիտակ թղթից տարբերվում է նրանով, որ թավշյա, փափուկ մակերեսներով իր վրա է հրավիրում արվեստասերների հայացքը, այն մղելով նկարի խորքը։

Նոր աշխատանքներում էլ նկարիչը օգտագործում է սեպիայի ու սանգվինայի և լուսաստվերային թրթռուն տատանումները, շտրիխի վարպետ կիրառումները ստեղծագործությունները դարձնում են նույնքան լիարյուն ու հնչեղ, որքան դրանք կլինեին վառ արտահայտիչ յուղանկարների դեպքում։ Այս առումով հատկապես տպավորիչ է սանգվինայով արված «Բնորդուհու դիմանկարը»։ Կարծես թե ոսկե լույս է հոսում նրա երիտասարդ, ողորկ ու տաք մարմնին ի վար։ Նրա թրթռուն բանաստեղծականությամբ ու ոգեշնչվածությամբ լեցուն գեղեցկությունը մեզ հիշեցնում է անտիկ աշխարհի հանճարեղ քանդակագործների ստեղծած մարմարե չքնաղ արձանները։

Նկարչի ստեղծագործական յուրօրինակությունը, նրա վառ երևակայությունը արտահայտվում է նրանում, որ մեր ժամանակակիցների դիմանկարները հանդիսականի մեջ առաջացնում են ասոցիացիաներ անցյալ դարերի մարդկանց հետ։ Վերցնենք թեկուզ Սավելի Յամշչիկովի դիմանկարը։ Ստեղծագործության անվանումից մենք տեղեկանում ենք, որ պատկերված անձնավորությունը մեր ժամանակակիցն է, սովետական արվեստաբան։ Սակայն, չգիտես ինչու, նա ավելի շուտ հիշեցնում է հին Ռուսաստանի մռայլ ու անբարեհամբույր մուժիկներին, որոնք սակայն առիթը բաց չէին թողնում պարծենալու իրենց ուժով ու խիզախությամբ։

Նույնը կարելի է ասել նաև Վ. Մ.-ի դիմանկարի մասին, որի ինքնագոհ, կենսուրախ դեմքը, խորամանկ ժպիտը մատնում են, որ նրան ամենևին էլ խորթ չեն այս կյանքի հաճույքներն ու բարիքները։

Ռ. Խաչատրյանի ստեղծագործության այս առանձնահատկությունը ևս ստեղծում է արտաժամանակայնության պատրանք։ Նախօրոք չիմանալու դեպքում, թե ում դիմանկարն է պատկերել նկարիչը, անհնար է ճշգրտորեն որոշել, թե որ դարաշրջանին և որ ժողովրդին է պատկանում կերպարը։ Նրա ստեղծագործության մեջ իրենց արտացոլումն են գտնում տարբեր դարաշրջանների ու տարբեր ժողովուրդների առանձնահատկությունները։

Սրանում է արտահայտվում նկարչի ստեղծագործական սկզբունքների արդիականությունը, որ պատկերածի կոնկրետության, դասականորեն հստակ գծանկարի, ստեղծած կերպարների անհատականության ու համամարդկայնության հետ միասին ոչ թե արձանագրում, այլ ժամանակակից ուրիշ նկարիչներից ոչ պակաս վերացարկում է իրականությունը։

Ժամանակակից արվեստում առկա են երկու միտումներ։ Նկարիչների մի մասը գեղարվեստական պատկեր ստեղծելիս ընդհանրապես հրաժարվում է իրականության առարկայական պատկե-

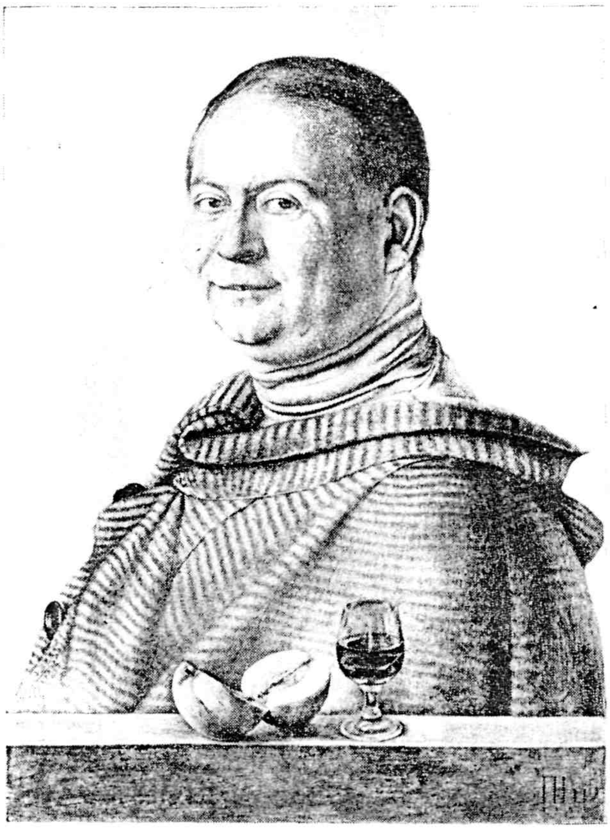

Ռուդոլֆ Խաչատրյան. Տղամարդու դիմանկար (1981)

բումից, մի մասն էլ, ընդհակառակը, չի հրաժարվում դրանից, սակայն արտաքին կաղապարը վերածում է խորհրդանիշի։ Վերջինների թվին է պատկանում նաև Ռուդոլֆ Խաչատրյանը։

Դիմանկարներից բացի, Խաչատրյանն ունի նաև մի շարք կոմպոզիցիաներ ու նատյուրմորտներ։ Ցուցահանդեսում ներկայացված աշխատանքներից առանձնահատուկ ուշադրության է գրավում «Ծաղիկներ» նատյուրմորտը։ Այս աշխատանքը առանձնանում է իր անսովոր մաքրությամբ, կատարելությամբ ու նրբագեղությամբ։ Նրա մեջ վճիտ գարնան թարմ շունչ կա։ Դասական կոմպոզիցիայի կանոններով շարված շշերի միջից սլացիկ ու ծիգ ընձյուղներն են հառնում՝ հանդիսականի հոգում արթնացնելով կեցության հրճվանքի զրնգուն հնչյուններ։

Խաչատրյանի ստեղծագործությունը հասկանալի ու մոտ է բոլոր նրանց, ովքեր արվեստում փնտրում են կատարյալն ու գեղեցիկը։ Այդ արվեստը մարդասիրական է ու ամբողջական իր հենքով, այդ պատճառով էլ՝ դյուրամատչելի նույնիսկ նրանց համար, ովքեր անծանոթ են ժամանակակից կերպարվեստի բազմազան միտումներին։ Ահա ինչու ցուցահանդեսը այդքան բազմաթիվ այցելուներ է գրավում։

Խաչատրյանի վերջին ցուցահանդեսը ցույց տվեց, որ ձեռք բերածով երբեք չգոհացող, արվեստում շարունակ նոր ուղիներ որոնող նկարիչը ի զորու է հրամցնել այնպիսի անակնկալներ, որ ոչ ոք, անգամ ինքը, չի կարող նախօրոք գուշակել։ Սակայն ակնհայտ է մի բան. նկարչի արվեստի զարգացման հաջորդ աստիճանը նրա ստեղծագործության որակի բարձրացման մի նոր փուլ, գրաֆիկական արվեստի զարգացման մի նոր՝ ավելի բարձր մակարդակ է պարզում մեզ։ Այդ է հուշում նաև ցուցահանդեսում ներկայացված «Ինքնադիմանկարը»։ Մենք տեսնում ենք Խաչատրյանին նկարակալի առաջ, մատիտը ձեռքին աշխատելիս։

Նրա դեմքը վստահությամբ, իր էության հանդեպ հավատով է լեցուն. սևեռուն հայացքն, ասես, ցանկանում է թափանցել նյութի անիմանալի խորքերը, իսկ ձեռքը պատրաստ է իր անկրկնելի մտահղացումները թողնել անաղարտ լեֆկասի վրա։

ՄԱՐԻՆԱ ՍԱՄՍՈՆՅԱՆ

Советакан Арвест
Ереван
N3. 1984

ՌՈՒԴՈԼՖ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆԸ՝ ԾԱՆՈԹ ՈՒ ՆՈՐ

Ռուդոլֆ Խաչատրյան. Թեմեանկար (1981)

Ռուդոլֆ Խաչատրյանն իրեն ամբողջությամբ նվիրել է գրաֆիկային: Եթե գծանկարը այլ նկարիչների համար գեղարվեստական արտահայտության հասնելու օգնական միջոց է, ապա Խաչատրյանի արվեստում այն ֆունկցիոնալ անկախություն և ինքնուրույնություն է ստացել: Գրաֆիկայի ժյաս լեզվով առավել ամբողջականորեն է բացահայտվել նրա տաղանդը: Գասական կատարյալ գծանկարը արվեստագետի ստեղծագործության մեջ համատեղվում է ժամանակակից մտածողության և պատկերավորության հետ: Եթե հայ նկարիչները մեծ մասամբ հուզական հագեցվածության են հասնում գունային բարդ համադրություններով, ապա Խաչատրյանը կարողանում է արտահայտել ամենանուրբ զգացումներ ու հույզեր՝ աշխատելով միայն մեկ գույնի մատիտով: Նախընտրելով հիմնականում գիմանկարի ժանրը, Խաչատրյանը ստեղծել է շատ արտահայտիչ կերպարներ: Նրա ստեղծագործություններում մարդկային գեմքերն աչքի են ընկնում սովոր գեղեցկությամբ: Նրանք մեզ հիշեցնում են Վերածննդի վարպետների ստեղծած հոյակապ կերպարները: Եվ այդ գեմքերը պատկանում են մեծ մասամբ մեր ժամանակակիցներին: Սրանով հանդերձ, նա ամենևին էլ չի «զարդարում» իր մոդելներին: Գեղագետի նուրբ ճաշակը նրան թույլ է տալիս իր շրջապատի մարդկանց մեջ տեսնել գեղեցիկը և այդ շրջապատի տեսանկյունով ներկայացնել նրանց իր գործերում: Հոգևոր հարուստ կյանք և ներքին նշանակալիություն կա այդ գեմքերի վրա: Անցողիկն ու անկայունը, մակերեսայինն ու անկարևորը տեղ չունեն այստեղ: Ամենևին էլ պարտադիր չէ, որ այդ մարդիկ ունենան իդեալական գիմագծեր: Կերպարների ոգեշնչվածության շնորհիվ նույնիսկ ոչ գեղեցիկ գեմքերը Խաչատրյանի գիմանկարներում թվում են գեղեցիկ ու վեհ: Այս յուրահատկությունը բնորոշ է Խաչատրյանի բոլոր գիմանկարներին: Սակայն այս հանգամանքը բնավ չի խանգարում, որ նկարիչը պարզի մեզ իր պատկերած անձնավորությունների ամենանուրբ հոգեբանական բնութագիրը: Նրա գիմանկարների հերոսներից յուրաքանչյուրն ունի իր անկրկնելի անհատականությունը: Նկարչի ստեղծագործությունը մշտապես